

Nærings- og fiskeridepartementet

Vår ref.:
PALDeres ref.:
[Navn]Dato:
30. april 2026

Teknas høringsinnspill til stortingsmelding om romvirksomhet

Innledning

Tekna er fagforeningen for 118 000 naturvitere, teknologer og studenter. Våre medlemmer har høyere utdanning og representerer viktige kunnskapsmiljøer i Norge. Våre medlemmer bidrar med kunnskap, forskning og teknologi til en mer bærekraftig verden. Tekna har medlemmer som jobber i romfartnæringen og i Universitets-høyskole- og instituttsektoren med romrelaterte problemstillinger.

Nærings- og fiskeridepartementet har startet arbeidet med en ny stortingsmelding om romvirksomhet som forventes fremlagt i 2027. Departementet ønsker innspill til arbeidet med meldingen og har stilt fire spørsmål i invitasjonen til skriftlig høring, med svarfrist 4. mai: Hva er aktuelle problemstillinger; hvilke utviklingstrekk er relevante; hva bør Norge prioritere; og, hva er flaskehalsene og muligheter?

Tekna uttalte oss til den forrige meldingen om romvirksomhet fra 2019 der vi fikk gjennomslag for at Telenor Satellite AS beholdt norsk eierskap ved å bli overtatt av Space Norway, samt etablering av Andøya Spaceport. Når det gjelder mer aktuelle innspill på rom-området i den nye melding viser vi til Teknas innspill til totalberedskapskommisjonen i 2023. Der fokuserte Tekna på satellittbaserte tjenester som del av den digitale grunnmuren og den sentrale rollen disse har i en totalberedskapssammenheng, at sivil-militært samarbeid innen romvirksomhet må styrkes; og at Norge må styrke vår situasjonsforståelse i rommet for å få bedre kontroll over rombaserte trusler.

Tekna ber departementet drøfte følgende problemstillinger i den nye meldingen om romvirksomhet

Koordinert satsing på studieprogrammer/-retninger

Tekna mener at meldingen bør drøfte hvordan departementet kan samspille med utdanningsinstitusjonene om de strategiske behovene for utdanning og kompetanse innen romfart. Tekna har gjennom våre vitenskapelig ansatte ved

universitetet i Oslo registrert at samarbeidsprosjekter med ESA nylig har blitt gjort vanskeligere ved at de defineres som oppdrag med krav om fortjeneste i stedet for forskningsbidrag. En overordnet strategisk satsing på romfart i samspill mellom statlige myndigheter og lærestedene vil gi det internasjonale samarbeidet høyere status og slike problemer unngås.

Tekna mener at meldingen bør adressere hvordan økt støtte til studentinitiativer kan bidra til å øke rekrutteringen til romrelaterte studier og virksomheter. NORSTEC (Norwegian Space Technology Collective) er en ideell organisasjon og en ny nasjonal arena som samler studentorganisasjoner innen romfartsteknologi fra hele Norge. Organisasjonen har som mål å styrke Norges posisjon i den globale romfartsindustrien ved å fremme samarbeid, innovasjon og utdanning. 550 studenter er i dag med i NORSTEC-nettverket. Det bør vurderes om økonomisk støtte til NORSTEC kan bidra til å stabilisere det høye nivået på dagens aktiviteter og dermed styrke rekrutteringen til bransjen.

Tekna mener meldingen bør drøfte hvilken effekt det vil ha på rekruttering til romnæringen å styrke studentdrevne prosjekter ved å etablere offentlige støtteordninger som mobiliserer privat kapital og samarbeid. Ulike studentinitiativer, som eksempelvis ORBIT, har i dag prosjekter for utskyting av raketter og satellitter. Men dagens støtteordninger er ikke tilgjengelige for studenter. Det har tidligere eksistert et studentstøtteinitiativ fra direktoratet, men dette er ikke nå lenger aktivt. Dermed er det ulike virksomheter innen romnæringen som finansierer studentinitiativene.

Behov for sikkerhetsklarerte studenter og ferdige kandidater

Tekna mener at meldingen bør drøfte utfordringer knyttet til sikkerhetsklarering av studenter og stipendiater, og behovet i bransjen for utdannede kandidater som kan sikkerhetsklareres. Utdanningsinstitusjonene må ha klare retningslinjer for hvordan de skal vurdere og nok kompetanse og kapasitet til å gjøre det.

Romnæringen mangler i dag kandidater som kan sikkerhetsklareres og ansettes. Og universitetene har i noen tilfeller behov for å sikkerhetsklarere studenter underveis i studiene, spesielt på stipendiat- og PhD-nivå.

Spørsmålet om hvem som skal klareres har potensiale for å skape friksjon blant studenter og undervisere og berører den akademiske uavhengigheten og friheten. Meldingen bør drøfte hvilke vurderinger som ligger til den enkelte vitenskapelige ansatte og hvilke spørsmål som kan reguleres med tydelige felles retningslinjer. Av hensyn til den enkelte student er det viktig med en ærlig dialog tidlig i utdanningsløpet om deres muligheter til sikkerhetsklarering og framtidig jobb i romnæringen.

Økt deltakelse i forskning og utviklingsarbeid - nasjonalt eller i samarbeid med ESA

Tekna mener at meldingen bør drøfte hvordan tilgang til prosjektsamarbeid og fasiliteter for norsk romforskning sikrer kvalitet og relevans. Det finnes mange gode eksempler der deltakelse i ESA's programmer har kommet etter initiativ

fra enkeltpersoner eller organisasjoner som har sett en mulighet innenfor ESA-samarbeidet. Slik deltakelse og samarbeid gir rom for å ansette flere doktorgradsstudenter og forskere som arbeider med grunnforskning. Det er viktig at romfartsutdanningene kobles til gode forskningsmiljøer.

Aktiv deltakelse i internasjonale romfartsprogrammer – økte følgemidler

Tekna mener at meldingen bør drøfte hvordan en økning i følgemidler kan øke mulighetene for hele bredden av norsk romnæring til å lykkes innenfor ESA-samarbeidet. Det har vært en sterk nedgang i følgemidler de siste årene. Fra en topp i 2016 på 70 millioner kroner til per år til 10 millioner kroner de siste årene. Dette er ikke tilstrekkelig. Satt på spissen dekker følgemidlene ofte ikke stort mer enn de ressursene som brukes til å skrive søknaden om midler og møte kravene til rapportering.

Midlene som er blitt tildelt gjennom følgeprogrammet har hovedsakelig blitt tildelt store institusjonelle aktører. Bedrifter hvor staten er deleier, eller forskningsinstitusjoner direkte underlagt statlig kontroll. Meldingen bør drøfte hvordan et høyere nivå på følgemidlene kan bidra til nytenkning, innovasjon og støtte til også mindre selskaper, og hvordan midlene kan utløse bidrag fra private investorer.

Tekna mener at meldingen bør drøfte om et nasjonalt program med egne midler, forskning, laboratorier, systemkompetanse og operasjonell kunnskap vil bidra til å utnytte mulighetene i de rom-samarbeidene Norge betaler for å være en del av. Meldingen bør drøfte hvordan andre land i ESA-samarbeidet har brukt nasjonale programmer for å lykkes med å utvikle sin romindustri.

Deltakelse i industriprosjekter i rommet

Tekna mener at meldingen bør drøfte om Norge kan spille en rolle i etableringen av datasentre i rommet. Energi- og miljøhensyn taler for å sende datasentre ut i rommet. Slike initiativ kan kobles til rombasert solkraft.

Tekna mener at meldingen bør drøfte om det er hensiktsmessig at Norge skal støtte nyttelast til Månen utenom vårt samarbeid innen ESA. Med økt aktivitet i rommet kan støtte til virksomheter som nå er i startgropa bidra til å bygge opp teknologi og kompetanse på off-Earth aktiviteter.

Styrket finansiering av innovasjon og oppstartbedrifter

Tekna mener at meldingen bør drøfte ulike former for styrket finansiering for å utløse innovasjon og for bedrifter i oppstartsfasen. Et romteknologifond, aktiv bruk av gjenkjøpsavtaler til innovasjon og startups og andre eksisterende ordninger bør vurderes i sammenheng. Det er flere modeller som kan tjene som gode eksempler. Frankrike har en egen ordning for å øke bruken av CSG (Korou, French Guiana) der det kan utløses tilskudd ved bruk av lokale leverandører ved utbygging av fasiliteter for en launch site. Luxemburg er et eksempel på et land som har tilrettelagt aktivt for utvikling av en stor romnæring.

Tekna mener at meldingen bør drøfte hvordan større åpenhet om gjenkjøpsavtaler kan bidra til å styrke mulighetene for oppdrag til små bedrifter i romnæringen. Det er i dag en oppfatning blant flere i bransjen om at det er lite åpenhet om potensialet i slike avtaler for utvikling av små innovative selskaper.

Satellittbaserte tjenester for sikkerhet og beredskap

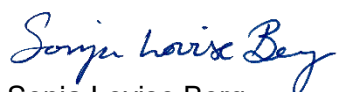
Tekna mener at meldingen bør drøfte hvordan rom-kapasiteter kan bidra til sikkerhet og beredskap for norsk forvaltning, næringsliv og husholdninger. Krigen i Ukraina viser betydningen av satellitt-basert kommunikasjon for å ivareta sivil beredskap og næringslivets og befolkningens behov i en kritesituasjon. Norge og Europa er nå i gang med å utvikle egne satellittnettverk og redundante kommunikasjonsløsninger som kan bidra til økt beredskapskapasitet og -evne for sivilsamfunnet.

Tekna mener at meldingen bør drøfte betydningen av nasjonal og europeisk suverenitet i satellittbaserte tjenester. Norge er i dag i stor grad avhengig av utenlandske systemer for kritiske funksjoner innen satellittkommunikasjon, jordobservasjon og PNT-tjenester (posisjon, navigasjon og tid). Dette gjelder både kommersielle aktører og statlige kapasiteter, og innebærer en sårbarhet i en situasjon preget av økt geopolitisk rivalisering, teknologisk konkurranse og potensielle tilgangsbegrensninger.

Meldingen bør også drøfte hvordan Norge, i samarbeid med europeiske partnere, kan styrke egen kapasitet og redusere avhengigheten av eksterne leverandører. Dette kan omfatte utvikling og tilgang til egne satellittsystemer, deltakelse i europeiske programmer, samt etablering av redundante og komplementære løsninger som sikrer kontinuitet i kritiske tjenester under ulike typer kriser og konflikter.

Meldingen bør drøfte hvordan satellittovervåking kan behandles som en del av samferdselsinfrastrukturen i framtidige transportplaner. Data fra satellittbasert overvåking av bevegelser i jordens overflate (InSAR, jordobservasjon), felt-sensorer, tilstandskontroll og digitale tvillinger kan sees i sammenheng med veier og jernbanen og til sammen utgjøre den nasjonale samferdselsinfrastrukturen. Slik styrkes grunnlaget for politiske beslutninger for bedre sikkerhet og beredskap på vei og bane.

Med vennlig hilsen

Sonja Lovise Berg
Direktør samfunnspolitikk